

Enderunlu Fâzıl'ın *Zenanâme* adlı eserinden sarayda bir doğumun tasvir edildiği minyatür (İÜ Ktp., TY, nr. 5502, vr. 142')

fiyle başlayan yedi çeşit yiyecek bulundurmanın sağlık getireceğine inanırdı. Bu inanca saray da ilgi göstermiş ve Nevruz macunu hazırlatıp halka dağıtmıştır. Yeniçeri ağaları da o gün sadrazam ve Dîvân-ı Hümâyûn'a "Nevruz sultan ziyafeti" vermeyi gelenek haline getirmişlerdir.

Eski İstanbul'da ordunun sefere çıkması, şehzadelerin sünnetleri, sultanların evlenmeleri, saraydaki doğumlar ve şehre gelen saygın misafirler için düzenlenen şenlikler içinde esnaf alayları önemli bir yer tutardı (geniş bilgi için bk. Evliya Çelebi, I, 487-674). İstanbul folklorunda büyük önem taşıyan esnaf gelenekleri, loncalar ve gedikler gibi örgütlenmeler yanında kişinin mesleğe çırak girmesinden kalfa ve usta olarak kendi adına iş yeri açmasına kadar meslek hayatı boyunca uyması gereken kuralları, cezaları ve lonca mensuplarının dayanışmasını kapsar. Bu gelenekler 1839'a kadar bir ölçüde korunmuş, daha sonra terk edilmiş veya şekil değiştirmiştir (bk. AHİLİK; GEDİK; LONCA).

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, I, 487-674; Tazyarzâde Atâ Bey, *Târih*, İstanbul 1292, I, 234-243; Osman Cemal Kaygılı, *Çingeneler*, İstanbul 1939, s. 85; Musahibzâde Celâl, *Eski İstanbul Yaşayışı*, İstanbul 1992 (İstanbul 1946), s. 13-30; H. Fahri Ozansoy, *Eski İstanbul Ramazanları*, İstanbul 1968, tür.yer.; M. Halit Bayrı, *İstanbul Folkloru*, İstanbul 1972, tür.yer.; a.mlf., "İstanbul'da Kullanılan Bazı Halk İlaçları", *Halk Bilgisi Haberleri*, VIII/91 (1939), s. 129-140; a.mlf., "Âdet ve Ananeler: İstanbul'da Sünnet Dügünleri", *TFA*, III/49 (1953), s. 776-778; R. Halit Karay, *Üç Nesil Üç Hayat*, İstanbul, ts., s. 7-11, 40-45; Orhan Acıpayamalı, *Türkiye'de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*, Ankara 1974, tür.yer.; S. Veys Örnek, *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk*, Ankara 1979, tür.yer.; Ali Rıza Bey, *Bir Zamanlar İstanbul* (haz. Niyazi Ahmet Banoğlu), İstanbul, ts. (Tercüman 1001 Temel Eser), s. 184-190; Turhan Baytop, *Türkiye'de Bitkiler ile Tedavi*, İstanbul 1984, s. 461-472; *Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri*, Ankara 1989, tür.yer.; İ. Gündâğ Kayaoğlu - Ersu Pekin, *Eski İstanbul'da Gündelik Hayat*, İstanbul 1992, tür.yer.; Abdülaziz Bey, *Osmanlı Âdet, Merasim ve Tabirleri* (haz. Kazım Arısan - Duygu Arısan Günay), İstanbul 1995, s. 11-30, 39-54, 106-136; Senur Sezer - Adnan Özyalçın, *İstanbul'un Taşı-Toprağı Altın: Eski İstanbul Yaşayışı ve Folkloru*, İstanbul 1995, s. 134-153, 163-164, 182-189; François Georjeon - Paul Dumont, *Osmanlı İmparatorluğunda Yaşamak*, İstanbul 2000, s. 41-136; M. Fuad Köprülü, "Nevruz'a Ait", *Hayat*, I/18, İstanbul 1927, s. 342-343; Müşfik Abdülkadir, "Peygamber yahud Zekeriya Sofrası", *Halk Bilgisi Haberleri*, II/19, İstanbul 1931, s. 152-155; Sermed Muhtar Alus, "Eski Bayram Yerleri", *Akşam*, 30 Haziran 1932 (sy. 4928), s. 7; a.mlf., "Ruz-u Hızır", *TFA*, I/23 (1951), s. 354-355; a.mlf., "Evlenme Dügünle-

ri, Eski Dügünler", *İst.A*, X, 5413-5415; M. Zeki [Oral], "İstanbul'da Doğum ve Çocuk Hakkında Âdetler, İnanmalar", *Halk Bilgisi Haberleri*, II/23-24 (1933), s. 251-258; Melahat Sabri, "İstanbul Dügünleri", a.e., s. 233-244; Naki Tezel, "İstanbul'da Lohusalık Âdetleri", a.e., VI/73 (1937), s. 1-2; A. Süheyl Ünver, "İstanbul Halkının Ölüm Karşısındaki Duyguları", *Yeni Türk*, VI/68, İstanbul 1938, s. 312-321; Ercüment Ekrem Talu, "Eski Sünnet Dügünleri", *Resimli Tarih Mecmuası*, IV/39, İstanbul 1953, s. 2120-2122; a.mlf., "Şehzadebaşı ve Eski Ramazanlar", a.e., sy. 40 (1953), s. 2184-2185; Kadriye Ilgaz, "İstanbul'da Doğum ve Çocukla İlgili Âdet ve İnanmalar", *TFA*, IV/84 (1956), s. 1338 vd.; a.e., IV/93 (1957), s. 1481-1482; Münver Alp, "Eski İstanbul'da Loğusalık Şerbeti", a.e., IX/183 (1964), s. 3537-3539; a.mlf., "Eski İstanbul'da Halk İlaçları", a.e., IX/186 (1965), s. 3637-3638; M. Kemal Özerin, "Halk Takviminde Aylar", a.e., XII/238 (1969), s. 5275-5277; Orhan Seyfi Yüce Türk, "Tarihte Takvimler ve Yılbaşılar", *KAM*, X/4 (1981), s. 55-57; A. Necati Akgür, "Halk Takvimi", *TDA*, sy. 86 (1993), s. 123-149; Pakalın, II, 37-38, 267-268, 521-522; III, 295-296; "Bayram Yerleri", *İst.A*, III, 2310-2315; "Bayram Topu", a.e., V, 2310; "Çalgılı Kahvehaneler", a.e., VII, 3683-3687; Özdemir Nutku, "Bayram", *DİA*, V, 263-265; Uğur Göktaş, "Bayram Yerleri", *DBİst.A*, II, 103-104; a.mlf., "İftar Âdetleri", a.e., IV, 140-141; a.mlf., "Sünnet Âdetleri", a.e., VII, 113-114; Meltem Cingöz, "Dügün Âdetleri", a.e., III, 108-110; "Mevlit Alayı", a.e., V, 431; Nihal Kadioğlu, "Ramazan Gelenekleri", a.e., VI, 303-304; Alparstan Santur, "Halk İlaçları", a.e., III, 521-522; M. Sabri Koz, "Halk Takvimi", a.e., III, 523-524.

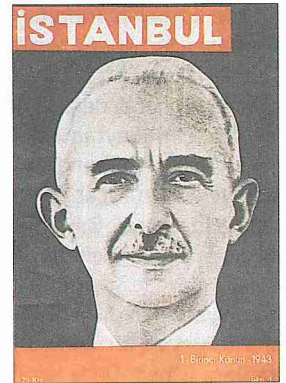

NURETTİN ALBAYRAK

İSTANBUL

İstanbul halkevleri tarafından
Aralık 1943 - Aralık 1948
tarihleri arasında yayımlanan
fikir, sanat, edebiyat
ve kültür dergisi.

İlk yayın döneminde, 1946 yılı sonuna ve 75. sayıya kadar on beş günde bir büyük boyutlarda kapak hariç on altı sayfa olarak yayımlanan *İstanbul* dergisinin boyutları 1947'de küçültülerek sayfa sayısı

İstanbul dergisinin ilk sayısının kapacağı

arttırılmış, 1948 yılında ise üç ayda bir olmak üzere birer kitap hacminde sadece üç sayı çıkarılmıştır. Başlangıçta imtiyaz sahibi Hamit Ongunsu, yazı işleri müdürü Neşet Halil Atay görünürken ikinci seriden itibaren bu iki ismin yerleri değişmiştir.

Yayımlandığı yılların tanınmış pek çok aydınını bünyesinde toplayan dergi, her sayısında çoğu Falih Rıfkı Atay ile Neşet Halil Atay tarafından kaleme alınan laiklik, Atatürkçülük, halkçılık, hürriyet, demokrasi, vatan sevgisi, kardeşlik, barış ve komünizm düşmanlığı gibi Cumhuriyet rejiminin temel ilkeleri doğrultusunda yazılan başyazı mahiyetindeki makalelerle başlamaktadır. Daha sonra devrin iktisadî hayatı, ilmî ve felsefî faaliyetleri, Osmanlı tarihi ve medeniyetle güzel sanatlar ve edebiyat, İstanbul'un tarihi ve etnografik yapısıyla sosyal hayatı, Türk sanatı ve Türkiye'nin arkeolojik ve tabii güzellikleri hakkında dikkate değer incelemelere yer verilmektedir. Siyasî nitelikteki diğer yazılar Yusuf Hikmet Bayur, Hüseyin Cahit Yalçın, Halil Vedat Fıratlı, Mehmet Emin Erişirgil, Avni Başman, Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Yavuz Abadan; kültür ve felsefe konularında Hilmi Ziya Ülken, Hatemi Senih Sarp, Hıfzırahman Raşit Öymen, İzzettin Şadan ve Vehbi Eralp; arkeoloji ve sanat tarihi konularında Aziz Ogan, Tahsin Öz, Halûk Y. Şehsuvaroğlu, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, Feridun Akozan, Ernst Diez ve Oktay Aslanapa; plastik sanatlar ve tiyatro hakkındaki yazılar da Zühtü Müridoğlu, Zeki Fakir İzer, Arif Kaptan, Fikret Adil, Lütfi Ay ve Erol Başar tarafından kaleme alınmıştır. Devrin edebiyat hayatı ve edebî hareketleri ise hemen her sayıdaki yazıları ile başta Mehmet Kaplan olmak üzere Ahmet Hamdi Tanpınar, Ali Canip Yöntem, Selim Nüzhet Gerçek, Abdülhak Şinasi Hisar, Refik Ahmet Sevengil, Sabri Esat Siyavuşgil imzalarını taşımakta, İsmail Hikmet Ertaylan ile Ali Nihat Tarlan'ın da divan edebiyatının çeşitli konuları ve şahsiyetleriyle ilgili önemli araştırmaları yer almaktadır.

Dergi esas itibarıyla halkevlerinin, dolayısıyla Cumhuriyet Halk Partisi'nin bir nevi yayın organı olması dolayısıyla kapağında sık sık devrin cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile parti yöneticilerinin fotoğraflarına, iç sayfalarında da aynı şekilde İnönü'nün beyanat, yazı ve bazı özel mektuplarıyla yine parti yöneticilerinin konuşma ve beyanatlarına yer vermesiyle dik-

kati çekmektedir. Özellikle çok partili dönemin başladığı 60. sayıdan itibaren muhtevası büyük ölçüde değişen dergide, iktidardaki Cumhuriyet Halk Partisi'ni açıkça övücü nitelikte bazı yazılarla sosyokültürel nitelikteki yazıların ağırlık kazandığı görülmektedir. Dergi görünüşte siyasî bir mahiyet taşımamakla beraber yeni kurulmuş bulunan Demokrat Parti hakkında zaman zaman ağır eleştiriler de yapmaktadır. Yayını II. Dünya Savaşı'nın son yıllarına rastladığından Avrupa'daki savaş dolayısıyla konuyla ilgili çeşitli yazılara da yer verilmiştir.

Türk ve Batı kültürüne aynı mesafe ile yaklaştığı görülen derginin özelliklerinden biri de XX. yüzyılın önemli felsefe akımlarından biri olan egzistansiyalizm hakkında çeşitli tanıtma ve tahlil yazıları yanında Lucretius, Victor Hugo, Balzac, Freud, Proust, Eliot, Byron, Valéry, Schopenhauer, Huxley, Charles Morgan, Malraux ve Matisse gibi Batı kültür, sanat ve edebiyatının önemli şahsiyetleri hakkında tanıtıcı mahiyette telif ve tercüme yazılara yer verilmiş olmasıdır. Derginin 23 Nisan (sayı 11), Lozan (sayı 17), Anıtkabir (sayı 24), V. Dil Kurultayı (sayı 45) gibi özel sayıları da vardır.

Mehmet Kaplan'ın eski ve yeni Türk edebiyatıyla ilgili yazıları, şiir tahlilleri ve kitap tanıtma yazıları, Sabri Esat Siyavuşgil'in Ahmet Midhat Efendi, Halit Ziya Uşaklıgil ve Ahmet Hâşim gibi Türk şair ve yazarları hakkındaki kapsamlı incelemeleri, ayrıca Maksim Gorki, Lev Tolstoy, Paul Valéry, André Gide, André Suarès, Stefan Zweig ile A. Davenport, Apollinaire, Alphonse Daudet ve Charles Morgan'dan yapılan çevirilerle derginin zengin bir muhtevaya sahip olduğu görülmektedir. Bunlardan başka çeşitli deneme yazıları ve hikâyelerle yeni çıkan kitap ve dergileri tanıtıcı yazılarla tanınmış sanatçı, edebiyatçı ve kültür adamlarıyla ilgili haberler de yer almaktadır.

Dergide birçok genç şairin eserleri yanında Yahya Kemal Beyatlı, Ahmet Hamdi Tanpınar, Cahit Sıtkı Tarancı, Behçet Kemal Çağlar, Halit Fahri Ozansoy, Ceyhan Atuf Kansu, Sabahattin Batur, Fazıl Hüsnu Dağlarca, Cahit Tanyol, Attıla İlhan ve İbrahim Zeki Burdurlu'nun şiirlerine de yer verilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Mehmet Kaplan, *Âli'ye Mektuplar* (haz. Zeynep Kerman – İnci Enginün), İstanbul 1992, s. 142, 143, 184-187, 196, 219; "İstanbul", *TDEA*, V, 20.

ABDULLAH UÇMAN

İSTANBUL

1953-1956

yılları arasında yayımlanan
fikir, sanat ve edebiyat dergisi.

A. Turgut Atasoy tarafından ilk sayısı Kasım 1953'te neşredilen aylık *İstanbul* dergisinin, yayımına son verdiği Aralık 1956'ya kadar otuz sekiz sayısı çıkmıştır. Düzenli olarak önce kırk sekiz, II. cildin 7. sayısından itibaren kırk sayfa çıkan dergi, her yılbaşında 1. sayıdan başlamak üzere ilki on dört, diğerleri on ikişer sayıdan meydana gelen üç cilt oluşturmuştur. Kapağında çok defa Batılı sanatçıların resim ve heykelleri, iç sayfalarda da Sait Maden, Faruk Geç ve Hüseyin Mumcu'nun desenleri yer almıştır. Hemen tamamını Mehmet Kaplan tarafından yazılan ve çoğu sosyal-kültürel meselelere temas eden başyazıların ilkinde Türkiye'nin yüzyıldan beri bir bocalama içinde olduğu ve toplumun kendi şahsiyetini bulamadığı belirtilerek bu konuda öncülüğün sanatçılara düştüğü ifade edilmiştir. Dergi genellikle milliyetçi bir çizgi takip etmiş, II. cildin başyazısında asrın felsefe, ilim ve teknik ilerleyişine göz yuman dar ideoloji kalıplarına bağlanmayarak derginin çeşitli sistemler karşısında dengeli ve geniş ufuklu bir arayış ihtiyacıyla yayımlandığı belirtilmiştir.

İstanbul dergisinin II. cildinin 3. sayısının kapağı

